

БАЖАН О.Г., ЗОЛОТАРЬОВ В.А.

**КОМАНДИР “ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ” НА СУМЩИНІ
(ОЛЕКСІЙ КУДРИНСЬКИЙ)**

На основі недоступних раніше архівних матеріалів відтворено основні етапи життя керівника Сумського відділу НКВС у 1936-1938 роках О.І.Кудринського, показано його роль у проведенні масових політичних репресій на теренах Північного Лівобережжя в другій половині 1930-х років.

Уособленням брутального насилля та правової вакханалії у часи масових політичних репресій 1937-1938 рр. на Сумщині по праву можна **вважати** “*полум'яного борця з контрреволюцією*” Олексія Кудринського. Стислі біографічні відомості про одного з командирів “*Великого терору*” на теренах Північного Лівобережжя¹ та деякі факти з його діяльності² знайшли фрагментарне відображення на сторінках вітчизняних видань. Автори статті на підставі нових документів ставлять за мету докладніше розповісти про чекіста, який з 25 січня 1936 р. до 5 жовтня 1938 р. очолював Сумський міський відділ НКВС.

Архіви зберегли досить суху інформацію про його життєвий шлях до 1936 р. Олексій Іванович Кудринський народився 12 травня 1900 р. в Одесі в родині українського робітника-ремонтника, який працював на залізниці. Член ВКП(б) з 1926 р. У 1910-1914 рр. навчався у 4-класній народній школі в Одесі. Упродовж 1915-1917 рр. працював робітником у приватних слюсарній та пакувальній майстернях Тишаєва в місті Одеса. В анкетних даних Кудринський відносить себе до когорти революціонерів, які боролися за встановлення радянської влади в Одесі в 1917-1918 рр. та брали участь у боях з військами Центральної Ради. Відомо, що у 1918-1919 рр. Кудринський працював помічником слюсаря на Одеській залізниці. Після захоплення міста більшовиками добровільно пішов служити до Червоної армії. У травні-серпні 1919 р. - самокатник, мотоцикліст, інструктор-велосипедист штабу 45-ї стрілецької дивізії, яка на той час розташовувалась у місті Одеса. Учасник боїв з армією УНР та отаманом Заболотним. Був поранений під час відступу Південної групи військ Й.Е.Якіра. У вересні 1919 р. - січні 1920 р. переховувався у батьків в Одесі, лікувався від поранення та хворів на сипняк. У лютому 1920 р. був мобілізований до Червоної армії і до 1922 р. служив мотоциклістом штабу XIV армії. Після демобілізації у 1922 р. потрапив в депо Одеса товарна, де працював спочатку робітником, а потім слюсарем. Наприкінці жовтня 1922 р. Кудринський став агентом Одеського губернського відділу ДПУ. З 5 листопада 1922 р. - розвідник на прізвисько “*Мина*” Бірзульського окремого дорожньо-транспортного відділу (ОДТВ) ДПУ. 1 грудня 1923 р. звільнений через скорочення штатів. З 15 травня 1924 р. - агент Бірзульського ОДТВ ДПУ на станції Затишшя. 15 листопада 1924 р.

Бажан Олег Григорович - кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Золотарьов Вадим Анатолійович - кандидат технічних наук, доцент Харківського національного університету радіоелектроніки

виїхав до транспортної школи ОДПУ в Москві. У січні 1925 р. - січні 1926 р. - курсант школи транспортних органів ОДПУ ім.Дзержинського в Москві, закінчив зі званням агента 2-го розряду. Працював у Жмеринському ОДТВ (з 20 січня 1926 р. - агент, з 15 серпня 1926 р. - старший агент, з 20 вересня 1926 р. - помічник уповноваженого інформаційного відділка, з 10 листопада 1926 р. - дільничний уповноважений при станції Вапнярка). З 1 вересня 1928 р. - уповноважений з інформації окружного транспортного відділу Південної залізниці у Києві. З 1 квітня 1929 р. - старший уповноважений Жмеринського ОДТВ ДПУ. З листопада 1929 р. - старший уповноважений Бобринського ОДТВ ДПУ. З 12 липня 1930 р. - старший уповноважений інформаційного відділка Одеського ОДТВ ДПУ. З 10 вересня 1930 р. до 7 квітня 1932 р. - районний уповноважений Бобринського районного апарата Одеського оперсектору ДПУ. З 13 травня 1932 р. - оперуповноважений секретно-політичного відділу (СПВ) Вінницького обласного відділу ДПУ. Протягом травня 1932 р. - січня 1933 р. - оперуповноважений СПВ Сумського міськвідділу ДПУ. Від 9 лютого 1933 р. - начальник П'ятихатського районного відділу Дніпропетровського обласного відділу ДПУ. З листопада 1933 р. - старший інспектор відділу кадрів ДПУ УСРР. З жовтня 1934 р. - начальник 3-го відділка відділу кадрів НКВС УСРР. 9 січня 1936 р. отримав спеціальне звання лейтенанта державної безпеки³.

25 січня 1936 р. О.І.Кудринський був призначений начальником Сумського міськвідділу НКВС замість Е.М.Стахова-Закіса, який згодом очолив Ізюмський райвідділ НКВС. З лютого бюро Харківського обкому КП(б)У на своєму засіданні затвердило цей наказ НКВС УСРР, відзначивши, що Кудринський *“в інших партіях не був, має догану за порушення партійної етики у 1932 р.”*⁴.

Штат і структуру Сумського міського відділу Управління НКВС по Харківській області у 1934-1938 рр. з'ясувати не вдалося. Втім, відомий штат Сумського міського відділка ДПУ на липень 1933 р. Складався він з 15 осіб (начальник відділка - 1, секретно-політичний відділок (оперуповноважений - 1, уповноважений - 1, помічник уповноваженого - 1), особливий відділок (уповноважений - 1, помічник уповноваженого - 1), економічний відділок (уповноважений - 1, помічник уповноваженого - 1), інспектор резервів - 1, старший діловод - 1, діловод-друкар - 1, шофер - 1, вахтер - 3)⁵. Можна припустити, що протягом наступних років штат міськвідділу суттєво не змінювався. Лише на початку 1937 р. економічний відділок було розформовано, а замість нього виник 3-й (контррозвідувальний) відділок, до якого на липень того ж року входило три співробітники: оперуповноважений молодший лейтенант державної безпеки Б.І.Петровський та два помічники оперуповноваженого - молодший лейтенант державної безпеки С.П.Михайлов і сержант державної безпеки С.К.Андренцов.

Майже відсутні відомості і про персональний склад та побут Сумського міськвідділу НКВС *“доби Кудринського”*. Відомо лише про гучну надзвичайну подію, що сталася 1936 р., - дружина сержанта державної безпеки М.П.Шаповалова не змогла змиритися з подружньою зрадою та покінчила життя самогубством. Ця пригода, безперечно, викликала неприємні асоціації у Олексія Івановича, оскільки у 1929 р. наклала на себе руки його перша дружина Віра Петрівна Соколовська. Самогубство дружини не вплинуло на

службову кар'єру чекіста і невдовзі він одружився на дочці народної вчительки Людмили Михайлівни Максимовій, 1911 р. народження.

Обійнявши посаду начальника Сумського міськвідділу НКВС, Кудринський відразу налагодив приятельські стосунки з представниками місцевої партноменклатури - секретарем міському партії Міхеєнком, головою міської ради Клещенком та його заступником Черфасом. Вони частенько відвідували квартири один одного, як водиться, не обходилося і без застілля⁶. Втім невдовзі приятелі Кудринського були оголошені троцькістами та потрапили за ґрати. Яку роль в їхньому *“викритті”* відіграв Олексій Іванович, достеменно невідомо, оскільки існує дві різні офіційні версії. Сам Кудринський писав, що *“на початку 1937 року апарат Сумського міського відділу НКВС під моїм безпосереднім керівництвом ліквідував у Сумах велику правотроцькістську організацію на чолі з секретарем МПК Міхеєнком”*⁷. Його ж колеги стверджували, що *“Кудринський знав про наявність сигналів відносно ворожої діяльності Міхеєнка, Клещенка і Черфаса, але розробкою не зайнявся та зв'язок з ними не припиняв до самого їхнього арешту”*⁸. Новий секретар Сумського міському КП(б)У К.Іщенко свою роботу розпочав з покарання *“політичних сліпців”*, які своєчасно не викрили Міхеєнка, та встановлення його *“злочинних зв'язків”*. Дісталось і начальнику Сумського НКВС. *“За зв'язок з ворогами народу та притуплення пильності”* Сумський міському партії виніс йому догану⁹, а до УНКВС по Харківській області полетіли численні заяви про його *“підозрілу діяльність”*.

Розпочалося тривале службове розслідування, крапку в якому поставив начальник УНКВС по Харківській області, комісар державної безпеки 3-го рангу С.С.Мазо, який у листі до заступника наркома внутрішніх справ УРСР комісара державної безпеки В.Т.Іванова від 3 липня 1937 р. стверджував, що *“ідеологічного зв'язку Кудринського з Черфасом не встановлено”*, крім того, *“інші звинувачення проти Кудринського також не підтвердилися”*¹⁰. Принагідно зазначимо, що за іронією долі того самого дня у Києві пленум ЦК КП(б)У вивів С.Мазо, *“як негідного звання”*, з числа кандидатів у члени ЦК¹¹.

Наступного дня о 15-й годині С.С.Мазо провів у клубі НКВС нараду з начальниками міських і районних відділів НКВС, присвячену підготовці масової операції з вилучення *“куркульського та кримінального елементу”*, на якій, за споминами сучасників, *“викладав жуужмом, говорив неохоче та сильно хвилювався”*¹². Повернувшись до свого службового кабінету, начальник УНКВС через годину застрелився, лишивши записку: *“Товариші опам'ятайтесь! Куди веде така лінія арештів чесних більшовиків та вибивання з них свідчень?”*¹³.

“Товариші” не те що не опам'яталися, а й з більшою заповзятістю розпочали викривати один одного у ворожій діяльності. Особливо послідовним у кампанії з викриття прихованого *“антирадянського елементу”* демонстрував лідер сумських комуністів К.Іщенко. За словами Кудринського, секретар міському *“формальним чином розпочав тероризувати всю партійну організацію шляхом збирання на членів партії всіляких брехливих заяв, використовуючи плітки та анонімки. Іщенко на активах, пленумах та інших партійних зібраннях закликав членів партії писати йому заяви з викриттям ворогів, виявляти членів партії, які мали зв'язок з Міхеєнком та іншими*

репресованими ворогами. Внаслідок такої “діяльності” Іщенка сотні чесних комуністів були піддані різним партійним стягненням, виключенням і т.п. ... Якщо член партії пройшов по тій вулиці, де ходили вороги, то Іщенко і такого змушував звітуватися”¹⁴. Ображені комуністи Сумщини бідкалися на свавілля свого партійного ватажка вождям - генеральному секретареві ЦК КП(б)У С.В.Косіору та першому секретареві Харківського обкому партії М.Ф.Гікалу. Високопосадовці вважали К.Іщенка “своїм хлопцем” і на скарги не реагували¹⁵, адже сумчанин проводив у життя їхні настанови.

На тлі тотальної підозрілості навіть чекісту Кудринському не вдалось уникнути нового службового розслідування. Повернути втрачену довіру він міг лише “ударною боротьбою з численними ворогами народу”, що набрала обертів після лютнево-березневого пленуму ЦК ВКП(б) 1937 р., на якому Й.Сталін зажадав “покласти край діяльності саботажників, шпигунів і диверсантів”. Для проведення масових операцій створювалися так звані “міжрайонні оперативні слідчі групи” з числа досвідчених співробітників обласного УНКВС. Так, “куркульською операцією” на Сумщині керував помічник начальника відділка 5-го (особливого) відділу Управління державної безпеки (УДБ) УНКВС Харківської області, старший лейтенант державної безпеки Олексій Олексійович Берестнев¹⁶, а “польською операцією” - начальник 4-го (секретно-політичного) відділу УДБ УНКВС Харківської області, старший лейтенант державної безпеки Аврам Михайлович Симхович¹⁷.

Упродовж 1937-1938 рр. за вказівкою центру чекісти Сумського міського відділу НКВС відпрацьовували приналежність жителів Північного Лівобережжя до румунської, латиської, німецької, іранської іноземних розвідок. Згідно з наказом НКВС СРСР від 5 жовтня 1937 р. Кудринський орієнтував своїх підлеглих на проведення у короткі терміни операції з метою виявлення церковно-сектантських контрреволюційних кадрів. Заповзято сумські чекісти взяли за виконання завдань, накреслених в телеграмі НКВС УРСР за №83921 від 28 грудня 1937 р. (негайно переглянути всі обліки і розробки щодо сіоністів, заарештувати антирадянський сіоністський актив). Невдовзі заступник начальника Харківського облуправління НКВС Л.Рейхман доповідав наркомуні внутрішніх справ І.Леплевському про розкриття нелегальної сіоністської організації у м.Суми, учасники якої нібито систематично відправляли до Палестини листи інформаційного характеру про становище євреїв у СРСР¹⁸.

Сумлінна робота з викриття ворогів народу на Сумщині певною мірою відновила довіру до Кудринського. 5 грудня 1937 р. т.в.о. начальника УНКВС Харківської області, майор державної безпеки Лев Йосифович Рейхман у докладній записці начальнику відділу кадрів НКВС УРСР, капітану державної безпеки Михайлу Севериновичу Северину зауважував, що стосовно шефа сумських чекістів “обвинувачення не підтвердилися - питання вважати вичерпаним”¹⁹. Серед справ, успішно проведених Сумським міськвідділом у 1937 р., Рейхман особливо відзначав “Справу по тваринництву в Білопільському районі”, рапортуючи наркомуні внутрішніх справ УРСР, комісару державної безпеки 2-го рангу Ізраїлю Мойсейовичу Леплевському: “В Білопільському районі проведений процес учасників організації правих, яка проводила активне шкідництво в області тваринництва”²⁰. У 1938 р. під

безпосереднім керівництвом О.І.Кудринського співробітники міськвідділу НКВС, сержанти державної безпеки Борис Григорович Фадеєв, Василь Антонович Федоров і Крисьєв “викрили” “військово-повстанську контрреволюційну організацію”, яка налічувала 55 осіб. Частина заарештованих проходила за свідченнями Капустина і Мотова, а на частину взагалі не було жодного матеріалу, який би підтверджував їх участь в антирадянській діяльності. Незважаючи на відсутність доказової бази, Кудринський подав цю справу на розгляд судової трійки при Харківському УНКВС, яка прийняла рішення зняти з розгляду нашвидкуруч підготовлені матеріали про повстанську організацію на Сумщині. Під час перегляду справи було встановлено, що жодних свідчень про контрреволюційну діяльність підсудних немає і невдовзі всі вони були звільнені з-під варти²¹.

Не вдалося розкрити Кудринському в Сумах “контрреволюційне підпілля серед колишніх червоних партизан”, оскільки не зумів вибити від заарештованих за вказівкою начальника УНКВС Харківської області, капітана державної безпеки Григорія Михайловича Кобизєва мешканців Сум Цакманова і Дубровина потрібних свідчень²². Втім, ці “виробничі невдачі” не завадили Кудринському 14 серпня 1938 р. отримати в якості нагороди годинника від самого наркома внутрішніх справ СРСР М.І.Єжова.

На початку жовтня 1938 р. Кудринський отримав нове призначення - тимчасово виконуючого обов'язки начальника 8-го відділу 1-го Управління УНКВС Харківської області - підрозділу, який займався чекістським обслуговуванням промисловості (за винятком оборонної) міста та області²³. Його переїзд до Харкова збігався з початком чергової хвилі арештів чекістів, ініційованих новим наркомом внутрішніх справ СРСР Л.П.Берія. Необхідно зазначити, що в нових реаліях, окрім стандартних звинувачень в “контрреволюційній змові”, заарештованим стали пред'являти і “порушення соціалістичної законності”.

28-29 листопада 1938 р. в УНКВС проходило обговорення постанови ЦК ВКП(б) і РНК СРСР від 17 листопада 1938 р. “Про арешти, прокурорський нагляд і порядок слідства”, під час якого новий начальник Сумського міськвідділу НКВС С.П.Михайлов звинуватив свого попередника у знищенні значної кількості осіб з числа “агентури та інформаторів”²⁴. Розуміючи, що розслідування його діяльності в Сумах може призвести до сумних наслідків, Кудринський вирішив зіграти на випередження та у численних зверненнях до вищих інстанцій змальовував себе жертвою “ворожого керівництва”. Так, у своїй заяві від 17 січня 1939 р. на ім'я секретаря парткому УНКВС Тищенко Кудринський просив звернути увагу на той факт, що його харківські колеги “били арештованих з метою отримання на мене свідчень”²⁵.

Однак аргументи Кудринського не були взяті вищим керівництвом до уваги. У розпал кампанії боротьби з порушеннями соціалістичної законності в органах держбезпеки 16 червня 1939 р. Кудринського було заарештовано за ст. 206-17 п. “а” Кримінального кодексу УРСР. Помічник начальника слідчої частини УДБ НКВС УРСР, сержант держбезпеки Хайтін висунув звинувачення Кудринському в тому, що “він, перебуваючи на посаді начальника Сумського міського відділу НКВС Харківської області, застосовував неправильні методи ведення слідства, отримував від

заарештованих наклепницькі свідчення на цілий ряд невинних громадян, здійснював необгрунтовані арешти”²⁶. До справи Кудринського були залучені свідчення заарештованого у серпні 1938 р. Володимира Марченка, який пригадував: “Слідство у моїй справі вів особисто колишній начальник Сумського міськвідділу НКВС Кудринський... 8 серпня викликали на допит, допит проводив Кудринський. Методи допиту були наступними: Кудринський бив мене кулаком по всім частинам тіла, вимагаючи “розколу” в контрреволюційній діяльності. Відповіді на так поставлене ним питання дати не міг, так як контрреволюційною діяльністю я ніколи не займався, тоді він приступив до побиття мене лінійкою, яка була сантиметра півтора товщиною і кінці її були оброблені міддю. Лінійкою, вірніше ребром її він бив по маківці голови, вимагаючи також показів”²⁷.

Подібне звинувачення було не єдиним у справі Кудринського. Компромат, зібраний на колишнього керівника органів держбезпеки міста Суми, стосувався й питання присвоєння особистих речей репресованих громадян. Згідно з наказом наркома внутрішніх справ УСРР В.А.Балицького від 9 липня 1935 р. смертні вироки виконувалися виключно в обласних УНКВС²⁸ співробітниками комендатури. За часів “великого терору” у чекістів через “завантаженість” вже не було можливості страчувати всіх “ворогів народу” в обласних центрах, тому периферійним керівникам доводилося запускати в дію місцевий конвеєр смерті. Більше того, винайдена індустрія знищення ворогів народу мала не тільки сприяти санації радянського суспільства, а й примножувати матеріальне становище працівників органів держбезпеки. Такої думки дотримувався й Олексій Кудринський, який дозволяв членам розстрільної команди продавати речі страчених на міському ринку. Не гребував вилученими “речовими доказами” й сам начальник Сумського міського відділу НКВС²⁹. Так, помічник оперуповноваженого Сумського міського відділу НКВС, сержант держбезпеки Борис Фадеєв розповів слідству у справі Кудринського таке: “В 1937 р. в м. Суми здійснювали виконання вироків. Після виконання вироків, виконавці присвоювали собі гроші, пальто, костюми, взуття та все барахло заганяли тобто продавали і від цього мали великий заробіток... Кудринський про це знав”³⁰.

Здавалося, що за наявності у справі таких серйозних звинувачень Олексію Кудринському не уникнути суворого вердикту Феміди. Однак після 10-денного перебування Кудринського у стінах внутрішньої тюрми УДБ НКВС УРСР тюремний лікар у своєму висновку від 27 червня 1939 р. зазначив, що “останній страждає нервовим розладом і потребує спеціального тривалого лікування в психіатричній лікарні”³¹.

Нині досить складно відповісти на питання: чи насправді Кудринський потребував допомоги психіатрів, чи не було це добре розіграним спектаклем заради уникнення покарання? Для об’єктивності потрібно зауважити, що заарештованих співробітників НКВС колишні колеги обробляли не менш нещадно, ніж звичайних громадян. Деякі гинули на допитах, інші втрачали розум. Так, заарештований начальник відділка 2-го (секретно-політичного) відділу ГУДБ НКВС СРСР, майор державної безпеки З.Н.Глебов-Юфа, який у 1920-1936 рр. працював в Україні, після допитів “почав виявляти в камері ознаки психічного розладу”. Його тричі обстежували лікарі, які з’ясували, що заарештований “страждає на психічний душевний розлад у формі

тюремного параноїда (бреду) - хвороби, яка минає, виліковується та не звільнює від відповідальності". 28 січня 1940 р. він був засуджений на смерть³². Начальник 3-го (контррозвідувального) відділу УДБ УНКВС по Київській області, капітан державної безпеки М.П.Роголь після півторарічного ув'язнення замість п'ятирічного заслання до Казахстану 1 листопада 1939 р. був запроторений до Київської психіатричної лікарні, де і загинув восени 1941 р. від рук фашистських окупантів³³. У 1943 р. в Харкові німці стратили колишню співробітницю місцевого УНКВС Г.С.Люшкову, яка потрапила за ґрати після втечі влітку 1938 р. до Японії рідного брата - начальника УНКВС по Далеко-Східному краю, комісара державної безпеки 3-го рангу Г.С.Люшкова, по закінченні слідства збожеволіла та була відправлена до лікарні³⁴. Після закінчення слідства був запроторений до психіатричної лікарні лейтенант державної безпеки Б.П.Болдін - колишній начальник Запорізького міськвідділу НКВС³⁵.

У випадку з О.Кудринським експертна комісія Київської психіатричної лікарні ім.Павлова на початку жовтня 1939 р. визнала, що колишній керівник сумських чекістів *"страждає затяжним реактивним психозом. Захворювання пов'язане з неприємними переживаннями, обумовленими його ситуацією, у випадку зміни якої, можливо, відбудеться одужування"*. Спираючись на медекспертизу, Військовий прокурор військ НКВС Київського округу своїм рішенням від 17 листопада 1939 р. звинуваченого Кудринського *"видав на поруки"*. Наприкінці квітня 1940 р. молодший слідчий слідчастини УНКВС по Сумській області Зацітін ініціював повторну перевірку психічного стану Кудринського в Харківському інституті судово-психіатричної експертизи. В *"Акті амбулаторної судово-психіатричної експертизи відділу Центрального психоневрологічного інституту"* від 29 червня 1940 р. було підтверджено, що Кудринський *"страждає хронічним захворюванням в формі шизофренії"*. Керуючись висновками медиків, старший слідчий слідчастини УНКВС, сержант держбезпеки Пархоменко в липні 1940 р. слідчу справу зі звинувачення Кудринського припинив³⁶.

Відтворити подальший життєвий шлях Кудринського досить важко. Відомо, що в часи *"хрущовської відлиги"*, наприкінці 1959 р., Кудринський переймався клопатами з оформлення власної пенсії і збирав відповідні документи, які б засвідчили його перебування у слідчому ізоляторі та психіатричній лікарні. Помер Кудринський у Харкові 28 липня 1986 р.

¹ Шаповал Ю.І., Пристайко В.І., Золотарьов В.А. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. - К., 1997. - С.495-496; Шаповал Ю.І., Золотарьов В.А. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. - К., 2002. - С. 402; Золотарьов В.А. ЧК-ДПУ-НКВС на Харківщині: люди та долі. 1919 - 1941. - Харків, 2003. - С.415.

² Реабілітовані історією. Сумська область. У трьох книгах. - Кн.1. - Суми, 2005. - С.33-34, 96-97, 120.

³ Галузевий державний архів СБУ (далі - ГДА СБУ), м.Харків. - Особова справа №8180; Російський державний архів сучасної політичної історії - реєстраційний бланк члена ВКП(б) №2314510; Державний архів Харківської області (далі - ДАХО). - Ф.2. - Оп.1. - Спр.492. - Арк.67-68.

⁴ ДАХО. - Ф.2. - Оп.1. - Спр. 492. - Арк.67.

⁵ Золотарьов В.А. ЧК-ДПУ-НКВС на Харківщині: люди та долі. 1919-1941. - Харків, 2003. - С.135-136.

- ⁶ГДА СБУ, м.Харків. - Особова справа №8180. - Т.4. - Арк.5.
⁷Там само. - Т.3. - Арк.1
⁸Там само. - Т.4. - Арк.5.
⁹Там само.
¹⁰Там само. - Арк.61.
¹¹Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГОУ). - Ф.1. - Оп.1. - Спр.533. - Арк.3.
¹²Там само. - Ф.263. - Оп.1. - Спр.45886 ФП. - Т.3. - Арк.101-102.
¹³ГДА СБУ, м.Харків. - Особова справа №9880. - Арк.10.
¹⁴Там само. - Особова справа №8180. - Т.3. - Арк.1-2.
¹⁵Там само. - Арк.2.
¹⁶Архів Управління МВС Харківської області. - Колекція документів. - Наказ по УНКВС ХО №509 від 23.07.1937.
¹⁷Там само. - Наказ по УНКВС ХО №612 від 19.08.1937.
¹⁸Реабілітовані історією. Сумська область... Кн.1. - С.31.
¹⁹ГДА СБУ, м.Харків. - Особова справа №8180. - Т.2. - Арк.26.
²⁰ГДА СБУ, м.Київ. - Ф.16. - Оп.31. - Спр.38. - Арк.52.
²¹ГДА СБУ, м.Харків. - Особова справа №8180. - Т.3. - Арк.2-3.
²²Там само. - Арк.5.
²³Лубянка: Органи ВЧК-ОГПУ-НКВД-НКГБ-МГБ-МВД-КГБ. 1917-1991. Справочник / Под. ред. акад. А.Н.Яковлева; авторы-сост.: А.И.Кокурин, Н.В.Петров. - М.: МФД, 2003. - С.66.
²⁴ГДА СБУ, м.Київ. - Ф.16. - Оп.31. - Спр.97. - Арк.76.
²⁵ГДА СБУ, Харків. - Особова справа №8180. - Т.3. - Арк.7.
²⁶Там само. - Спр.0-21330. - Арк.9.
²⁷Там само. - Арк.348.
²⁸Реабілітовані історією. Вінницька область. Книга перша. - Вінниця, 2006. - С.201.
²⁹ГДА СБУ, м.Харків. - Особова справа №8180. - Т.3. - Арк.6.
³⁰Там само. - Спр.0-21330. - Арк.52.
³¹Там само. - Арк.7.
³²Жуковский В.С. Лубянская империя НКВД 1937-1939. - М.: Вече, 2001 - С.237.
³³ЦДАГОУ. - Ф.263. - Оп.1. - Спр.37281 ФП. - Арк.238
³⁴ДАХО. - Ф.Р645. - Оп.1. - Спр.7652. - Арк.112-112зв.
³⁵ГДА СБУ, м.Запоріжжя. - Спр.38810. - Арк.5-10.
³⁶ГДА СБУ, м.Харків. - Спр.0-21330. - Арк.398-368зв.

Бажан О.Г., Золотарев В.А.

Командир “Большого террора” на Сумщине (Алексей Кудринский)

На основе ранее недоступных архивных материалов отражены основные этапы жизни руководителя Сумского отдела НКВД в 1936-1938 гг. А.И.Кудринского, показана его роль в проведении массовых политических репрессий на территории Северного Левобережья во второй половине 1930-х годов.

Bazhan O. Zolototarev D.

The commander of “The Great Terror” in Sumy region (Oleksii Kudrynski)

The article analyzes the main periods of life of the leader of Sumy department in 1936-1938 on the ground of forbidden earlier archival documents; it shows his life in carrying out of mass political reprisals on the territory of Northern left-bank part of Ukraine in the second part of 1930.

Отримано 7.10.2009